

A középkor irodalmának két arca II.

A VILÁGI IRODALOM (TRUBADÚROK, VÁGÁNSKÖLTÉSZET,
LOVAGREGÉNYEK)

Javasolt feldolgozási idő: 45 perc

1. Az alábbi történet Gottfried von Strasbourg Trisztán és Izolda című lovagregényének történetét meséli el. Olvasd el alaposan a szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

Trisztán - Marké király unokaöccse - árva gyerekként látta meg a napvilágot. Nagybátyja udvarában, Cornwall királyságban nevelkedett és hamar kitűnt bátorságával, fegyverforgató tudományával. Amikor az ír sereg a nagyobb adó fizetését megtagadó Marke király ellen indult, pártfogója védelmezésére Trisztán is hadba szállt. Megölte az ellenség legvitézebb katonáját, Moroldot, Izolda vőlegényét, de maga is megsebesült. Morold kardját ugyanis Izolda lassan ölő méreggel itatta át, amely nem gyógyuló, fájdalmas sebet okozott. Mivel tudomására jutott, hogy sérülésére csak az ír királylány, Izolda ismeri a gyógyírt, álnéven, magát Tantrisznak mondva, hozzá utazott. Az ír udvarban értesült arról, hogy annak oltalmába helyezte magát, aki megölt ellenfele jegyese volt.

Izolda meggyógyította, egy alkalommal azonban sikerült megkaparintania Tantrisz kardját. Azon felfedezte a penge egy darabjának hiányát, pontosan akkora vasdarabét, amekkorát a megölt Morold fejében talált. Ekkor Tantrisz és Trisztán azonosságáról meggyőződve, bosszúfogadalmának megfelelően felemelte a kardot, hogy lesújtson a lábadozóra. Amikor azonban az egyetlen mozdulattal sem védekező hős szemébe nézett, egy csapásra beleszeretett. Karja elerőtlenedett és leengedte a fegyvert. Trisztán időközben felerősödött és hazatért. A két ország ezalatt új megállapodást kötött, amely értelmében Izolda Marke király felesége lesz. Trisztán kapta a feladatot, hogy követként az ír udvarba menjen és Izoldát Cornwallba vigye.

Izoldát szerelmi bánat gyötri. Úgy érzi, Trisztán elárulta, hiszen nem magának, hanem egy általa nem is ismert királynak, egy egykori gyűlölt ellenfélnek viszi őt feleségül. Bizalmasát, Brangänét kéri meg arra, hogy vigye a férfit hozzá, de Trisztán – akiben szintén szerelem támadt az asszony iránt – udvariasan elutasítja kérését. Megfogadta ugyanis, hogy az út során nem beszél Izoldával,

csak hűséges kíséreként, biztonságát óvó lovagként áll mellette. Ezután utasítja Brangänét, vegye ki a ládikából a szent halálitalt és töltsse egy serlegbe. Az a szándéka, hogy mindketten igyanak a békeserlegből, így ő megmenekül a szegyetől, hogy legyőzőjük asszonya legyen. Morold gyilkosa pedig elnyeri méltó büntetését.

A hajó horgonyt vet, és Trisztán Izolda kérésének megfelelően megjelenik lakrészében. Az asszony felelősségre vonja hűvös, visszautasító magatartásáért, majd békülékenységet színelve azt javasolja, igyanak a békepohárból. A lovag, miután Izolda is így tett, iszik a pohárból. Brangäne azonban méreg helyett bájtalt töltött a pohárba, így a halál helyett forró szerelem támad szívükben.

A király és udvartartása vadászatra indul. Izolda titokban megegyezett Trisztánnal: éjjel, fáklyája eloltásával ad jelt számára, hogy várja. Önfeledten fonódnak egymás karjaiba, észre sem veszik, hogy hajnalodik. Melot kíséretében megjelenik Marke király. Az uralkodó őszintén megdöbben a látottakon: trónját és országa megmaradását a lovagnak köszönheti, aki most mégis rútul elárulta őt. Trisztán nem tud magyarázatot adni a királynak. Csendesen búcsúzik az élettől, Izoldához fordul kérve, kövesse őt. A királylány is elkívánczik. Egy csókot váltanak, majd Trisztán Melothoz fordul. Fejére olvassa, hogy irigység és féltékenység készítette az ellene fordulásra, s hogy kész vele párbajt vívni. Melot erre kardot ránt, és mély sebet ejt egykori barátján. Trisztán ájultan hull a földre.

Careol várába kerül a súlyosan sérült lovag. Csak Izolda tudná ismét meggyógyítani őt. A lassan magához térő Trisztánt újabb és újabb lázroham fogja el. Vízióiban újraéli Izolda megismerését és kitörő szerelmük történetét. Közben felötlik előtte a szeretett lány képe, amint magához hívja. Egyszer csak felhangzik egy dudaszó, mely Izolda hajójának érkezését jelzi. Trisztán letépi kötéseit és szinte önkívületben, vérző testtel siet kedvese fogadására. Amint az asszony karjaiba zárja, nevével ajkán, a hős örökre lehunyja szemét. Ekkor Marke király hajója is megérkezik.

A partra szállók közül elsőként Brangäne siet elő. Elmondja, hogy mindenről őszintén beszámolt a királynak. Ő volt az, aki asszonya utasítását megszegve méreg helyett bájtalt töltött a pohárba, s ennek hatása alatt vesztette el a két szerelmes önuralmát. A király azért jön most, hogy kihirdesse: megbocsát Trisztánnak és Izolda is a felesége lehet. De már késő...

A király megrendülten lép Trisztán elé, de az már nem hallhatja egykori kedves, leghűségesebb barátjaként hangzó szólítását. Izolda lép elő. Már mindenről értesült Brangänétől. Számára Trisztán nem halt meg, csak egy másik világban él tovább. Átszellemülten éneklí a szerelmi halál melódiáját, majd mámoros extázisban Trisztán holttestére zuhan.

1. Ki volt?

- a. Trisztán:
- b. Márké:
- c. Brangäne:
- d. Melot:
- e. Izolda:
- f. Tantrisz:

2. Hogyan kapcsolódnak a történethez az alábbi helyszínek?

- a. Cornwall:
- b. Careol vára:

3. Miért különleges Trisztán kardja?

4. Kik a szerelmesek támogatói?

5. Hogyan változik Marke király magatartása Trisztán irányában?

6. Állítsd időrendi sorrendbe az alábbi eseményeket!

- a. dudaszó jelzi Izolda hajójának érkezését
- b. Trisztán meghal
- c. Brangäne bájitalt kever méreg helyett
- d. Careol várába kerül Trisztán
- e. Trisztán megöli Moroldot
- f. Izolda meggyógyítja a sebesült Trisztánt
- g. Melot megsebesíti Trisztánt

7. Denis de Rougeamont a Trisztán-történet elemzése kapcsán azt vallja, hogy a szerelem és a halál kapcsolatának ábrázolása az irodalomban a legrégebb és legnépszerűbb téma. Állítása szerint a boldog szerelemnek nincs története. Csak a halálos szerelem regényes, vagyis az a szerelem, amelyet maga az élet fenyeget és kárhoztat. Fejtsd ki véleményed 3-4 mondatban a szerelem és halál egyidejű ábrázolásával kapcsolatban

3. A középkori német világi líra a legismertebb minnesängerrel, Walter von der Vogelweide-vel éri el a tetőpontját. Számos verse még a klasszikus hölgyszolgálat-eszmével való azonosulásról tanúskodik, sok versében viszont egy új férfi-nő kapcsolat koncepciója kezd testet öltetni: egy kölcsönösségen alapuló természetes kapcsolat.

Olvasd el a Hársfaágak csendes árnyán című költeményét, majd válaszolj a kérdésekre!

- Mi a vers témája?
- Milyen hangnemben szól?
- Ki a beszélő?
- Mi a szerepe a műben a csalogánynak?

Walter von der Vogelweide: *Hársfaágak csendes árnyán...*

Hársfaágak
csendes árnyán,
ahol kettőnknek ágya volt,
ott láthatjátok
a gyepárnán,
hogy fű és virág meghajolt.
Fölöttünk az ág bogán
ejhajahujj!
dalolt ám a csalogány!

Vígan futottam
ki a rétre
és kedvesem már várt reám.
Oly izgatottan
jött elémbé! -
Mily boldogság volt, Máriám!
Hogy megcsókolt-e? Meg biz ám!
Ejhajahujj!
Most is pirul belé a szám.

S tréfás-kacagva
hamar ágyat
vetett szép pázsitos helyen.
Nevethet rajta
s titkon vágyat
érezhet ki arra jön,
mert jól láthatja a nyomot,
ejhajahujj!
amit a fejem nyomott.

Ha tudná más azt,
hogy mi jártunk
ott: ó hogy szégyellném magam!
Nem sejti más azt,
mit csináltunk
csak ő maga, meg én magam,
meg egy kis madár a fán,
ejhajahujj!
az nem árul el talán!

/Ford.: Babits Mihály/
